

Coordonatori:
Rodica Mihaela STĂNOIU
Emilian STĂNIȘOR
Vasile TEODORESCU

Criminologie – Criminalistică – Penologie

Repere bibliografice

Vol. I

Coordonatori:
Rodica Mihaela STĂNOIU
Emilian STĂNIȘOR
Vasile TEODORESCU

Criminologie – Criminalistică – Penologie

Repere bibliografice

Vol. I

Universul Juridic
București
-2015-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2015, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Criminologie - Criminalistică - Penologie : repere bibliografice / ed.:

Rodica Mihaela Stănoiu, Emilian Stănișor, Vasile Teodorescu. -

București : Universul Juridic, 2015.

2 vol.

ISBN 978-606-673-679-4

Vol. 1. - 2015. - ISBN 978-606-673-680-0

I. Stănoiu, Rodica Mihaela (ed.)

II. Stănișor, Emilian (ed.)

III. Teodorescu, Vasile (ed.)

343.9

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

PARTEA I

CRIMINOLOGIE ROMÂNESCĂ

DEVIANȚĂ, DELINCVENȚĂ, CRIMINALITATE

Conf. univ. dr. **Emilian STĂNIȘOR**

Preface

The article under discussion (the following article) comprises the introductory part of an ampler work on juvenile delinquency, a study that constitutes one of the author's former preoccupations.

The necessity of formulating some conceptual delimitation in the domain of juvenile delinquency was objectively born by taking into account the multitude of opinions, the confrontation of ideas in the contemporary criminology literature. As a matter of fact, in the countries of common law system, by delinquency we come to understand all the acts of criminal nature as well as offences and even some acts of breaking the moral, whereas in some European countries, the content of juvenile delinquency is restricted only to the acts, which break a criminal law.

The author points out his option for a larger acceptance of the juvenile delinquency as it has been defined in the documents of the UNO Congress for the prevention of crime in 1980 Caracas – Venezuela.

This paper proposes – beyond any pretence of exhausting this subject to present the differences between deviation, delinquency and crime, sustaining the idea that these three concepts do not superpose.

Juvenile delinquency is regarded as a three-dimensional concept out of which no one of the three notions can miss: minor in danger (difficulty), minor delinquent and minor offender.

In the end the paper proposes a brief comment on other operational concepts in the study of juvenile delinquency such as education, reeducation, prevention and repression, social reaction.

1. Considerații preliminare

Nu există lucrare de criminologie care, studiind problemele generale ale criminalității să nu propună o definiție, spunea R. M. Stănoiu¹.

În același sens, Maurice Cusson² arăta că nu există definiție a crimei care să fie valabilă în mod absolut, toate tentativele de acest fel, eșuând.

Din nevoia pe care fiecare autor o simte de a mai adăuga ceva celor ce s-au spus deja, s-a ajuns în unele situații, la o prolitate în care, încercându-se să se spună totul fără a se reuși, esențialul se pierde în detalii ne semnificative³.

¹ R.M. Stănoiu, *Criminologie*, vol. 1, Ed. Oscar Print, București, 1995, p. 121.

² M. Cusson, *Delinquants pourquoi*, Ed. Armnd Collin, 1981, p. 7.

³ R.M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 121.

În dorința de a câștiga în conciziune vom încerca să prezentăm pentru început conceptele de devianță, delincvență și criminalitate în interdependența lor, în scopul declarat de a le circumscrie mai precis obiectului acestei lucrări: delincvența juvenilă, fără pretenții de exhaustivitate.

În „Criminologie”, R. Gassin citează o formulă celebră a lui E. Lemert, reprezentant de seamă al curentului interacționist potrivit căruia „nu devianța conduce la controlul social ci controlul social însuși conduce la devianță”.

Aceeași idee, nuanțată altfel, o spune Howard S. Becker în „Outsiders”⁴ caracterizând deviantul ca o persoană căreia i s-a aplicat o astfel de „etichetă”, devenind un „outsider” în societate.

Este perfect adevărat gândindu-mă că în anii 60-70 în orașul copilăriei și adolescenței mele dacă un elev ar fi ieșit la plimbare pe „strada mare” după orele 20, ar fi fost etichetat ca „derbedeu”, iar dacă ar fi fost acompaniat și de o fată, ținându-se de braț sau de mână, ar fi devenit cu siguranță un „caz”.

Astăzi, o asemenea imagine este cotidiană, mai mult, ea este amplificată de prezența tinerilor pe străzi, în fața școlilor sau liceelor sau în alte locuri publice, în ipostaze despre care se spune că sfidează uneori cel puțin ideea de moralitate.

Sunt acești tineri normali sau au un comportament deviant? Nu cumva este o „etichetă” pe care adulții o aplică acestui comportament numai pentru simplul motiv că tinerii nu mai corespund sau *nu mai vor* să corespundă „tiparelor” pe care le îmbracă valorile sociale ale adulților?

Nu este doar rezultatul contradicției eterne între generații?

Sunt întrebări la care se poate răspunde și într-un sens și în altul în funcție de care parte a „baricadei” te situezi.

Răspunsul pe care încercăm să-l dăm se dorește a fi unul cât mai obiectiv, formulat din perspectiva criminologului deși domeniile în care se exercită profesia de criminolog sunt foarte variate (judiciar, penitenciar, medical, psiho-pedagogic, social)⁵.

Fără a cădea în greșeala de a considera devianța, delincvența și criminalitatea minorilor ca fiind concepte identice ce exprimă aceeași realitate socială, suntem de părere că este vorba de concepte diferite cu un conținut diferit.

2. Importanța delimitării

Fenomenul de devianță socială, în general așa cum este cunoscut în sociologie cuprinde în accepțiunea noastră și fenomenul de delincvență.

Ca într-un joc al cuburilor, mergând mai departe cu raționamentul, delincvența are ca segment aparținător important, criminalitatea.

Deși cele trei concepte se întrepătrund, importanța delimitării lor are o dublă semnificație: teoretică și practică.

Din punct de vedere teoretic ne referim la modalitățile de producere, la etiologia lor și la semnificațiile sociale ale comportamentului uman.

Din punct de vedere practic ne referim la formele și mijloacele de prevenire și control a manifestărilor antisociale la nivel individual, al diferitelor grupuri sociale și al întregii colectivități⁶.

⁴ H.S. Becker, *Outsiders. Studies in the sociology of deviance*, New York, 1963, ed. A. Metailie 1985, traducere franceză, p. 43-63.

⁵ R.M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 113.

⁶ D. Banciu, S. Rădulescu, M. Voicu, *Introducere în sociologia devianței*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 7.

Așa cum vom vedea în capitolele următoare distincția este importantă dacă ne raportăm la reacția socială și în primul rând la tratamentul diferențiat ce trebuie aplicat minorilor.

3. Conceptul de devianță

A. Dicționarul limbii române definește devianța ca fiind tipul de conduită care se abate de la regulile admise de societate⁷. Dar nu toate formele de devianță interesează criminologul și reprezintă obiect de studiu pentru criminologie.

Analizând concepțiile referitoare la obiectul criminologiei, R. M. Stănoiu⁸ arată că, deși, opinia dominantă în literatura de specialitate este aceea că obiectul criminologiei îl constituie fenomenul criminalității, acest punct de vedere nu epuizează orice discuție științifică în această direcție.

În continuare autoarea prezintă critic unele încercări ale unor cercetători români care propun un concept unitar, menite să integreze toate laturile realității sociale, spre care cercetarea criminologică ar trebui să-și îndrepte atenția.

Astfel, G. Basiliade⁹ propune conceptul de devianță penală ca obiect al criminologiei, aceasta fiind definită ca știință a devianței penale.

În opinia noastră conceptul de devianță penală, dincolo de rezervele de ordin terminologic¹⁰ este și restrictiv, lipsind criminologia de studierea unor aspecte importante ale delincvenței juvenile cum ar fi: precriminalitatea, fenomenul copiii străzii etc.

Alți autori¹¹ folosesc noțiunile de comportament deviant (care are în vedere abaterile de la normele sociale în general), comportament delincvent (desemnează încălcările normelor juridico-penale) și comportament aberant (include aspectele medico-legale, psihiatrice sau psihopatologice).

Credem că nici aceste concepte nu sunt operaționale în totalitate pentru criminologie deoarece exced obiectul de cercetare al acestei științe (ex. aspectele medico-legale, psihiatrice sau psiho-patologice, care aparțin altor științe). Mai mult decât atât conceptul de comportament delincvent nu poate desemna numai încălcările normelor juridico-penale pentru că altfel, dacă am îmbrățișa un asemenea punct de vedere, ar însemna să lipsim criminologul de studierea unor aspecte importante ale delincvenței juvenile cum ar fi faptele dezincriminante sau în curs de dezincriminare: cerșetoria, vagabondajul, prostituția sau cele săvârșite de minorii ce nu răspund penal.

Modificările care se produc în societate, cu referire la societatea românească de după 1989, impun o altă viziune asupra obiectului de cercetare al criminologiei, în sensul unei permanente reconsiderări a conținutului și limitelor acestuia.

Obiectul de studiu nu constituie, prin urmare, un dat imuabil, ci suferă continue modificări în raport cu noile probleme ce apar și care se cer a fi examinate și explicate¹².

De aceea credem că o analiză pertinentă asupra delincvenței juvenile trebuie să aibă în vedere aceste noi realități sociale (ex: fenomenul copiii străzii necunoscut înainte de 1989 în România), noile modificări normative precum și propunerile de lege ferenda, pentru îmbunătățirea legislației, subiecte ce le vom aborda în capitolele următoare.

⁷ *Dicționar de neologisme*, Ed. Academiei, București, 1978, p. 333.

⁸ R.M. Stănoiu, *Introducere în criminologie*, Ed. Academiei, 1989, p. 21.

⁹ G. Basiliade, Orientările și principiile cercetării criminologice în România, Simpozion național de criminologie, București, 5-7 mai 1982, p. 411-412, citat de R.M. Stănoiu în *Introducere în criminologie*, p. 24, nota 61.

¹⁰ R.M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 24.

¹¹ D. Banciu, S. Rădulescu, M. Voicu, *op. cit.*, citați de R.M. Stănoiu în *Introducere în criminologie*, p. 24, nota 63.

¹² R.M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 27.

Așa cum aprecia R.M. Stănoiu¹³ remarcabil rămâne, la autorii amintiți mai sus, efortul de a valorifica conceptele propuse de ei în cadrul unui model unitar de explicație cauzală.

B. Este cunoscut în literatura de specialitate că paternitatea conceptului de devianță este atribuită școlii sociologice reprezentată prin Emil Durkheim (1858-1917).

El este fondatorul teoriei care leagă conduitele deviate de structura socio-culturală.

Gândirea lui Emil Durkheim este axată pe conceptele de fenomen sociologic normal și anormal¹⁴.

Devianța apare la Emil Durkheim echivalentă cu criminalitatea și conduita delincventă. El ajunge să susțină chiar necesitatea crimei ca factor de sănătate publică, idee care i-a adus mulți adversari și chiar o lungă controversă cu Gabriel Tarde.

Conceptul de devianță îl întâlnim și la Edwin Sutherland¹⁵ unde constatăm deja o încercare de departajare de conceptele de criminalitate și delincvență. În concepția acestui autor comportamentul individual nu este ereditar, per a contrario, comportamentul criminal se învață în contact cu alte persoane, printr-un proces de comunicare.

Deci, nu este suficient ca individul să ducă un mod de viață deviant, să manifeste un comportament care nu se încadrează în limitele instituționale și socialmente acceptabile (bande, cultura străzii sau chiar familie) ci, apariția comportamentului criminal depinde de raportul care există între manifestările de acceptare sau de respingere a regulilor impuse de societate (de la această explicație vine denumirea de teoria „asociațiilor diferențiale”).

Departajarea cea mai evidentă o întâlnim însă la Albert K. Cohen care echivalează devianța cu o stare predelincventă (el o numește precriminală)¹⁶.

Acesta pornește de la constatarea că în teoriile tradiționale interacțiunea între actor și situația precriminală este tratată ca un episod unic. Ori, în concepția sa actul delictuos se dezvoltă în timp și parcurge o serie de etape, reprezentarea grafică a fenomenului fiind făcută prin intermediul arborelui (de unde și denumirea teoriei sale – „modelul arborelui”).

Cohen concepe actul delictuos ca o realizare a unei interacțiuni între „actor” și situația precriminală la capătul unui proces de trecere la act.

De altfel, în opinia noastră, ceea ce departajează devianța de delincvență și pe aceasta din urmă de criminalitate este momentul trecerii la act, prin acțiunea criminală.

În absența acțiunii criminale, devianța este privită ca un fenomen obișnuit în viața oricărei ființe umane și este definită prin raportare la normele care indică ceea ce este drept sau nedrept, corect sau greșit, cinstit sau necinstit¹⁷.

C. Analizând conceptul de comportament deviant R. M. Stănoiu îl percepe într-un dublu sens, atât de devianță pozitivă cât și de devianță negativă¹⁸.

Criteriul care stă la baza acestei departajări îl constituie reacția de indiferență socială, astfel că orice comportament care se abate din câmpul indiferenței sociale produce fie reprobarea fie aprobarea opiniei publice.

R.M. Stănoiu înțelege prin devianță pozitivă tipul de comportament ce provoacă o aprobare, o adeziune din partea colectivității iar prin devianță negativă, pe cale de consecință atitudinea de încălcare a normelor.

¹³ R.M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 26.

¹⁴ R. Gassin, *Criminologie*, Dalloz, Paris 1994, p. 163.

¹⁵ E. Sutherland și D. Cressy, *Principes de Criminologie*, Cujas 1966, p. 85-108.

¹⁶ A.K. Cohen, *La deviance* ed. J. Duculot, 1971, p. 204-210, traducere franceză după „Deviance and control”.

¹⁷ G.A. Theodorson și A.G. Theodorson – preluat din D. Banciu, *op. cit.*, p. 78.

¹⁸ R.M. Stănoiu, *Analiza socio-juridică a reacției sociale față de comportamentele deviante*, Revista de studii și cercetări juridice nr. 4/1976, p. 371-385.

Credem că la acest lucru se referea E. Durkheim când susținea necesitatea crimei ca factor de sănătate publică, el suprapunând conținutul conceptului de devianță cu acela de delincvență, știut fiind că delincvența și cu atât mai mult criminalitatea nu pot avea componente pozitive.

Unii reprezentanți ai criminologiei critice¹⁹ sau cum a mai fost numită, criminologie radicală, asimilează devianța cu un act politic prin care delincventul exprimă reacția sa față de modul de organizare socială a societății. În această concepție nu există diferențe semnificative între delincvenți și nondelincvenți.

D. Vorbind despre conceptul de devianță nu putem omite reprezentanții curentului interacționist G. H. Mead, E. Lemert și îndeosebi H. Becker.

Interacționiștii absolutizează conceptul de devianță căruia îi dau o accepțiune largă, dar nu recunosc conceptul de delincvență ca o categorie specifică²⁰.

Potrivit teoriei etichetării (*labelling theory*) semnificativ în fenomenul devianței nu este actul deviant ci procesele prin care anumiți indivizi sunt „etichetați” de societate ca devianți.

Indiferent de numele pe care îl poartă (*labelling theory*, teoria stigmatizării, teoria etichetării, teoria interacționistă sau „social reaction approach”) teoriile care se regăsesc în curentul interacționist corespund unei anumite concepții despre devianță.

Fără să avem pretenții de exhaustivitate trebuie să privim distincția devianță – delincvență – criminalitate, prin prisma obiectului de studiu al criminologiei și nu prin prisma „sferei de interese” a acestei discipline care întotdeauna exced obiectul de cercetare, cum arăta R. M. Stănoiu.

A include toate faptele de devianță în obiectul criminologiei ar însemna a transforma această disciplină într-o știință generală despre devianță și o suprapunere inevitabilă cu alte domenii de cunoaștere²¹.

4. Delincvență și criminalitate

A. Care este conținutul conceptului de delincvență? Este același lucru cu conceptul de criminalitate sau cu cel de infracționalitate?

La această întrebare răspunsurile sunt diferite, cei mai mulți autori fiind tentați să găsească o identitate de conținut pentru cele două noțiuni.

Astfel, sociologii vorbesc despre „delincvență sau infracționalitate”, „delincvența atrage după sine o serie de sancțiuni explicite și directe”, există „următoarele categorii de delincvență: delincvență reală, delincvență descoperită și delincvență judecată sau legală”²².

De aici se deduce că în concepția acestor autori, deși există o diferențiere între devianță și delincvență, aceasta din urmă fiind văzută ca o formă particulară de devianță, conținutul criminalității sau infracționalității este suprapus celui de delincvență.

Pentru juriști, noțiunile de infracțiune și criminal, au un sens precis, specificul infracțiunii în raport cu alte fapte juridice fiind dat de criteriul *pedeapsă*, iar specificul noțiunii de criminal fiind dat de criteriul *condamnare definitivă*.

Pentru criminologi conceptele de crimă și delict sau de criminal și delincvent sunt considerate ca sinonime fiind înlocuite unul cu celălalt²³.

Fără a mai relua problematica clasică, la modă până prin anii 1950, de a ști dacă criminologul poate folosi noțiunile juridice sau trebuie să recurgă la alte concepte autonome,

¹⁹ Taylor, Walton, Young, *The new criminology. For a social theory of deviance*, 1973.

²⁰ R. Gassin, *op. cit.*, p. 220.

²¹ R.M. Stănoiu, *Criminologie*, Ed. Oscar Print, București, 1997, p. 23.

²² D. Banciu, *op. cit.*, p. 89-93.

²³ R. Gassin, *op. cit.*, p. 46.

inevitabil mai puțin precise²⁴ vom încerca să lămurim conținutul noțiunilor de crimă, delincvență, criminalitate, devianță și infracționalitate, pentru limba română, prin analiza definițiilor date de dicționarele explicative.

B. Astfel, în dicționarul de neologisme editat de Academia Română ediția III-a 1978, *crima* este definită ca „violare a legii penale” iar *criminalitatea* este definită ca „totalitatea crimelor comise într-o perioadă, într-un anumit teritoriu”.

Delincvența este definită ca „totalitatea delictelor și crimelor considerate pe plan social”, *delictul* este un „act nepermis de lege și sancționat printr-o pedeapsă corecțională”, în timp ce *infracțiunea* este privită ca „violarea unor legi penale” având deci în înțelesul limbii române aceeași semnificație ca și crima.

Considerând că aceste explicații nu sunt suficiente pentru a argumenta concluziile pe care le urmărim, am apelat la un dicționar de specialitate²⁵.

Aici, semnificația *delictului* este de „termen folosit în legislația penală anterioară pentru acea încălcare a legii penale care era sancționată cu închisoare contravențională sau cu amendă penală”.

Examinând aceste cuvinte din punct de vedere *etimologic* putem observa un fapt important: ele provin în totalitate din limba franceză dar au la origine cuvinte latine (exemplu: *delinquens, crimen, delictum, infractio* etc.).

Pentru o mai corectă interpretare a conținutului acestor concepte am apelat și la Dicționarul limbii franceze, Ed. Hachette, ediția 1989.

Astfel *crima* este definită ca „cea mai gravă infracțiune din infracțiunile (încălcarile) aduse legii (în opoziție cu contravenția și cu delictul).

Criminalitatea este „totalitatea faptelor criminale considerate într-o societate dată într-o anumită perioadă de timp”.

Același dicționar definește *delictul* ca „încălcare a legii pedepsită printr-o pedeapsă corecțională” (în opoziție cu crima și contravenția) iar *delincvența* ca „ansamblul crimelor și delictelor considerate din punct de vedere statistic”.

O definiție originală este dată *devianței*, care este privită ca o „conduită care se îndepărtează de la normele sociale”, în timp ce *infracțiunea* este o „transgresiune, violare a unei legi, reguli, ordin etc.”

Am ales informațiile oferite de acest dicționar pentru că el prezintă și o analiză atentă și pertinentă a etimologiei cuvintelor.

Pentru cuvintele definite mai sus, constatăm că originea lor o regăsim tot în limba latină (exemple: *crimen, infractio, delinquens, delictum* etc.).

C. Din examinarea definițiilor prezentate de dicționarele menționate putem concluziona următoarele:

1. Infracționalitatea și criminalitatea au conținuturi identice pentru limba română, ele reprezentând totalitatea încălcărilor normelor penale comise într-o anumită perioadă și pe un anumit teritoriu.

Întrucât termenul (cuvântul) de infracționalitate provine din latinescul *infractio* care înseamnă „spargere”, „a trece dincolo”, apreciem că termenul care prin utilizare poate evita eventualele confuzii este acela de criminalitate, el având același sens atât în limba română, cât și în limba franceză, de unde a fost preluat.

²⁴ R. Gassin, *op. cit.*, p. 50.

²⁵ G. Antoniu, C. Bulai și Ghe. Chivulescu, *Dicționar juridic penal*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.